

UVOD

Prostorni plan Tuzlanskog kantona završen je i predat nosiocu pripreme Vladi Kantona, odnosno Ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okolice u decembru 2005 godine na dalji postupak. U skladu sa zakonskom procedurom Plan ja prvo razmatrao Savjet Plana (9 januara 2006.godine), a zatim Vlada Kantona na sjednici 16.januara 2006., koja je Plan uputila Skupštini na usvajanje. Skupština kantona je razmatrala nacrt Prostornog plana na sjednici održanoj 30. januara 2006 godine, jednoglasno ga usvojila i otvorila javnu raspravu o nacrtu plana u trajanju od 90 dana. Stavovi i primjedbe na nacrt plana dati na skupštinskoj sjednici, proslijeđeni su nosiocu pripreme i nosiocu izrade plana. Za provođenje javne rasprave bilo je zaduženo Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice.

O rezultatima javne rasprave sačinjen je Finalni izvještaj sa odgovorima na sva pitanja, primjedbe i zahtjeve koji su se odnosili na nacrt Plana. Nosioc pripreme je zauzeo stav u pogledu dostavljenih primjedbi i sugestija, a nosioc izrade plana je u tekstualnom i grafičkom dijelu PRIJEDLOGA Prostornog plana izvršio izmjene u skladu sa prihvaćenim primjedbama na nacrt Prostornog plana. U fazi usvajanja Prijedloga Prostornog plana Nosiocu pripreme dostavljeni su amandmani na tekst prijedloga Prostornog plana, o kojima je Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice iznijelo svoj stav i opredjeljenja na tematskoj sjednici Skupštine kantona održanoj 10 jula 2006 godine. Na navedenoj sjednici, nakon usaglašavanja stavova, usvojen je Prostorni plan za područje Tuzlanskog kantona za period 2005.-2025. godine sa amandmanima, koji su ugrađeni u ovaj konačan tekst Prostornog plana.

1. Priprema i proces izrade Plana

Prostorni plan Tuzlanskog kantona je sintezni dokument koji objedinjava dostignute spoznaje o prostoru i generira njegovo racionalno korištenje. To je temeljni i obavezni dokument koji određuje osnovne pravce i usmjerava razvoj Kantona i općina. Izrađen je sa ciljem, da se putem njegovog sagledavanja pravaca razvoja te utvrđenih smjernica i odredbi za provođenje omogući:

- racionalno korištenje prirodnih resursa,
- zaštita prostora,
- usmjeravanje privrednog razvoja, (industrija, saobraćaj, poljoprivreda, usluge, turizam, itd.),
- usmjeravanje društvenog razvoja : rast i struktura populacije i razvoj društvenih djelatnosti (sistem naselja) itd.

Dakle, osnovni zadatak Prostornog plana Tuzlanskog kantona je da obezbijedi privredni i društveni razvoj područja Kantona, uz racionalno korištenje i svrhovito upravljanje resursima radi zaštite prostora, poštujući principe humanog održivog razvoja. Značaj i složenost navedenog dokumenta utoliko je naglašenija jer je to prvi obavezan dokument prostornog uređenja za područje Kantona kojim se regulišu odnosi u prostoru i daju smjernice za njegovo korištenje. Da bi se moglo odgovoriti ovom odgovornom zadatku, tj da bi izrada Prostornog plana Kantona bila što kvalitetnija, utvrđen je i obavljen cijeli niz aktivnosti od faze pripreme do konačne izrade samog prednacrta Plana, koje su ukratko navedene u nastavku.

Podloga za izradu Prostornog plana za područje Tuzlanskog kantona za period 2005 – 2025 godine bio je dokument Prostorna osnova plana . Ovaj dokument sadrži sintezu rezultata višegodišnjih istraživanja obavljenih u prvoj fazi izrade Prostornog plana Tuzlanskog kantona, sa ciljem da se objasne sve značajnije karakteristike i razvojne tendencije Tuzlanskog kantona, koje su imale i u budućnosti bi mogle imati utjecaja na prostor i njegovo uređenje.

Proces izrade Prostornog plana započeo je donošenjem Odluke o pristupanju izradi “Prostornog plana za područje Tuzlanskog kantona za period 2001-2020. godine” koju je Skupština Tuzlanskog kantona donijela na sjednici od 08.05.1999. godine. Tom Odlukom je definirano da je:

- **nosilac pripreme Plana:** Vlada Kantona putem Ministarstva prostornog uređenja, urbanizma i zaštite okolice, a
- **nosilac izrade Plana:** JP Zavod za urbanizam Tuzla,
- da će se obrazovati **Savjet Prostornog plana**, sa ulogom savjetodavnog organa nosioca pripreme Plana, te
- da je vremenski period za koji se plan radi 20 godina

S obzirom da je u protekle četiri godine vršeno usmjeravanje i usaglašavanje prostorne organizacije na terenu, da je vršena dopuna baze podataka novim statističkim podacima, te da su produžena studijska istraživanja po pojedinim bitnim oblastima za kvalitetnu izradu Prostornog plana, da bi se zadržao kontinuitet u planiranju i poštovao propisani vremenski period od 20 godina za koji se radi Prostorni plan, sve urađene dokumente (Prostornu osnovu i Plan), uradili smo za vremenski period **2005-2025**.

U pripreмноj fazi i realizaciji Odluke Skupštine Tuzlanskog kantona , JP Zavod za urbanizam Tuzla, kao nosilac izrade Plana, je:

- pripremio “Program aktivnosti za izradu Prostornog plana TK”, koji je 2000. godine usvojila Vlada TK,
- ostvario kontakte sa svih 13 općina Kantona, sa svim kantonalnim ministarstvima i sa javnim preduzećima čija djelatnost utiče ili može uticati na korištenje prostora, u cilju prikupljanja postojeće prostorno-planerske i druge relevantne dokumentacije, informacija i podataka kao i koordinacije aktivnosti na pripremi Plana,
- ostvario kontakte sa većim brojem naučnih i stručnih kadrova, sa fakultetima i zavodima radi utvrđivanja naučno-stručnih potencijala za pripremu Plana,
- izvršio uvid u primjenu računarskih tehnologija i stanje računarske opreme u cilju formiranja jedinstvene baze podataka kao osnove za prostorno i urbanističko planiranje,
- izvršio anketiranje svih subjekata na terenu o vitalnim podacima za bazu podataka,
- te obavio niz drugih pripremnih aktivnosti.

U skladu sa “Programom aktivnosti” i, posebno njegovim dijelom o “Podlogama, studijama i dokumentaciji”, Ministarstvo prostornog uređenja, urbanizma i zaštite okolice Tuzlanskog kantona je 2001. godine raspisalo javni natječaj i

odabralo naučne i stručne institucije za istraživanja i izradu slijedećih 9 studija, kao podloga za izradu Plana:

- Prirodni izvori i uslovi, (nosilac izrade: Institut za hidrotehniku, Sarajevo)
- Sistem naselja, (nosilac izrade: Institut za arhitekturu i urbanizam, Sarajevo)
- Saobraćaj, (nosilac izrade: Institut za arhitekturu i urbanizam, Sarajevo)
- Vodoprivreda, (nosilac izrade: Institut za hidrotehniku, Sarajevo)
- Energetika, (nosilac izrade: Rudarski institut, Tuzla)
- Društvene djelatnosti, (nosilac izrade: Ekonomski institut, Tuzla)
- Prirodne i historijske vrijednosti, (nosilac izrade: Ekonomski institut, Tuzla)
- Zaštita okolice, (nosilac izrade: Institut za hemijsko inženjerstvo, Tuzla), i
- Studija vrednovanja i pogodnosti prostora za prostorni razvoj. (nosilac izrade: Institut za arhitekturu i urbanizam, Sarajevo)

Sve aktivnosti na pripremi i izradi Plana do 2004. godine odvijale se u skladu sa Odlukom o pristupanju izradi Plana, Federalnim Zakonom o prostornom uređenju i Kantonalnim Zakonom o prostornom uređenju, a metodološki okvir je bio propisan u "Uputstvu o obaveznoj jedinstvenoj metodologiji za pripremanje i donošenje prostornih planova" ("Sl.list SR BiH 32/84), s tim da smo taj okvir osavremenili metodološkim konceptom o novom pristupu izradi Prostornog plana TK, razrađenog sa Kanadskim urbanističkim institutom iz Toronta.

U skladu sa navedenim zakonima i Programom aktivnosti, Prostorni plan se pripremao u dvije osnovne faze, i to:

- faza I, izrada Analitičko-dokumentacione osnove Plana, koja obuhvata analizu i ocjenu stanja, valorizaciju prostornog uređenja, ciljeve prostornog uređenja i prijedlog koncepcije prostornog uređenja, odnosno pravaca razvoja, koji je imao radni naslov "Vizija 2020";
- faza II, predstavlja fazu izrade Prostornog plana kao finalnog dokumenta.

Međutim, ovdje treba istaći i neke specifičnosti u pristupu izradi Plana Tuzlanskog kantona, a koje se ogledaju u činjenici da su se paralelno sa pripremanjem Prostornog plana odvijale i druge aktivnosti, kao:

- "Strategija razvoja Tuzlanskog kantona" je završena u fazi A i B,
- "Regionalna razvojna strategija Tuzlanskog kantona za period 2002-2004. godine" je izrađena i usvojena,
- izražena je transparentnost u pripremi i izradi Prostornog plana Kantona, a javnost je učestvovala od samog početka priprema, čemu su posebnu pomoć pružili Kanadski institut za urbanizam iz Toronta i Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli – Odsjek žurnalistike,
- uvođenje računarske tehnologije u pripremi Plana, naročito u njegovoj bazi podataka i kartografskom dijelu.

Dinamika izrade Prostornog plana nije se odvijala u skladu sa utvrđenom dinamikom izrade Prostornog plana u Programu aktivnosti, s obzirom da ugovorene specijalističke studije koje su predstavljale podlogu za izradu plana, nisu urađene u

dogovorenim rokovima. Uz saglasnost Nosioca pripreme Plana, a na osnovu prve faze studija i istraživanja koje je obavio stručni tim Zavoda za urbanizam, urađena je Analitičko – dokumentaciona osnova plana, koja je 16.9.2003 godine predana Nosiocu pripreme Plana. Ovaj elaborat koji smo nazvali "Vizija 2020", bio je dokument koji je pripremljen kao sinteza rezultata istraživanja obavljenih u prethodnom periodu, a istovremeno je bio osnova za seriju javnih konsultacija o stanju, mogućnostima i ciljevima razvoja i prostornog uređenja Tuzlanskog kantona.

2.12.2003 godine navedeni dokument je razmatrao Savjet prostornog plana i predložio ga Vladi kantona. Na proširenoj sjednici Vlade kantona održanoj 4.12.2003. godine, na koju su bili pozvani svi načelnici općina sa područja Kantona, razmatrana je Analitičko-dokumentacione osnove Plana, ciljevi prostornog uređenja kao i prijedlog koncepcije prostornog uređenja, odnosno pravaca razvoja. Dokument "Vizija 2020" upućen je na javnu raspravu.

U međuvremenu urađen je jedan broj studija, i izvršena je revizija istih. Nakon što su nosioci izrade studija postupili po primjedbama revizionih komisija, stekli su se uslovi za njihovo usvajanje, kako bi mogle biti podloga za izradu plana. Sjednica Savjeta plana organizovana je 15.9.2004 godine na kojoj je razmatran i usvojen finalni izvještaj o procesu javnih konsultacija, a također je i verifikovano pet studija: Saobraćaj, Prirodne i historijske vrijednosti, Društvene djelatnosti, Zaštita okolice, i Energetika. Nažalost, primjedbe revizionih komisija na studije Sistem naselja, Prirodni izvori i uslovi i Vodoprivreda su bile veoma brojne i suštinske, tako da su studije vraćene nosiocima izrade na dopunu i doradu. Konstatovano je da Studija vrednovanja i pogodnosti prostora za prostorni razvoj nije uopšte bila urađena, tako da je donesen zaključak da se insistira kod nosioca izrade studije da se ista završi u što je moguće kraćem roku i preda Nosiocu pripreme Plana.

Završetkom javne rasprave o dokumentu "VIZIJA 2020", te verifikacijom navedenih studija, stvoreni su samo djelomično uslovi za nastavak rada na Prostornom planu, odnosno izradi prednacrta plana. Istovremeno, obaveza Nosioca izrade plana je bila da sva istraživanja obavljena u međuvremenu, kao i postavke iz verifikovanih studija ugradi u Analitičko – dokumentacionu osnovu plana, uporedo sa izradom nacrtu plana (eksploataciona polja, inženjersko – geološke karakteristike terena, hidrogeološke karakteristike terena, hidrografija, energetika, vodoopskrbna mreža i objekti, životna sredina, postojeća saobraćajna mreža, telekomunikacije itd...)

U toku navedenih aktivnosti, donesena je i nova **UREDBA** o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja, 12.11.2004 godine (Službene novine Federacije BiH broj 63), tako je obaveza Zavoda za urbanizam kao nosioca izrade plana bila da usaglasi Analitičko – dokumentacionu osnovu plana i druge dokumente sa novom Uredbom. Prema Uredbi, prva faza plana je izrada **Prostorne osnove**, tako da smo Analitičko dokumentacionu osnovu dopunili sa još nekim potrebnim istraživanjima (procjena ugroženosti – ranjivosti prostora, ugroženost prostora i okolice, itd.) kako bismo usaglasili dosada urađene dokumente sa novom Uredbom. U međuvremenu okončane su, sa izvjesnim zakašnjenjem, i veoma bitne studije za izradu prednacrta plana, studija Prirodni izvori i uslovi (predana 26.04.2005. godine) i Vodoprivreda (predana 29.5.2005. godine), tako da smo mogli pristupiti dopuni Prostorne osnove podacima iz ovih studija. U Prostornu

osnovu plana unijeli smo sve podatke koje smo dobili do augusta 2005 godine. S obzirom da Studija Sistem naselja i Studija vrednovanja i pogodnosti prostora za prostorni razvoj nisu bile verifikovane do završetka izrade plana, korišteni su samo djelimično podatci koji su bili dostupni nosiocu izrade plana.

Prostornom osnovom – tekstualni i grafički dio, koja sublimira sva istraživanja u proteklom periodu, završena je prva faza na izradi Plana. Prostorna osnova U proteklom periodu obavljena su vrlo obimna istraživanja o strukturi i prirodnim karakteristikama prostora Tuzlanskog kantona, o kretanjima stanovništva, razvoju naselja, privrede i neprivrednih djelatnosti, kao i svim značajnim utjecajima koje privredni razvoj vrši u prostoru. Analizirane su mogućnosti toga prostora sa svim njegovim prirodnim osobinama i resursima značajnim za razvoj u budućnosti. Na taj načina dobiven je detaljan uvid u strukturu korištenja prostora Tuzlanskog kantona i o mogućnostima koje pruža za dalji razvoj u budućnosti. Sve ovo praćeno je digitalnim grafičkim priložima koji formiraju jedinstvenu bazu podataka. Također su obavljena određena istraživanja u pogledu mogućih kretanja u budućnosti u najznačajnijim sektorima koji imaju utjecaja na formiranje prostornih struktura (prostorni razvoj sistema naselja, privredne i javne infrastrukture, razvoja okoline..) . Sve naznačene mogućnosti su provjerene i kroz javnu raspravu po dokumentu "VIZIJA 2020", tako da su se stekli uslovi za finalizaciju plana, odnosno izradu prednacrta Prostornog plana. Izrada Prostornog plana završni je čin cjelokupnih navedenih aktivnosti.

Ovdje je potrebno napomenuti da nam je u toku finalizacije plana (20.10.2005. godine) dostavljena zvanično nova aktuelna Dejtonska granica u odnosu na Republiku Srpsku koju je Nosilac pripreme dobio od nadležne institucije (Federalne geodetske uprave), tako da smo na sve grafičke priloge nanijeli navedene granice. To je iziskivalo i promjenu kompletne baze podataka koja se odnosi na sve bilanse površina, što je također urađeno, tako da su sada sve baze podataka i grafički prilozi usaglašeni sa granicom iz oktobra 2005 godine.

Prednacrt, nacrt i prijedlog Prostornog plana usaglašen je sa UREDBOM o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja, od 12.11.2004 godine (Službene novine Federacije BiH broj 63) i aktualnim Kantonalnim Zakonom o prostornom uređenju i Zakonom o građenju od 29.4.2005 godine (Službene novine TK broj 3).

U skladu sa navedenim, prednacrt, nacrt i prijedlog Prostornog plana sastoji se iz tekstualnog i grafičkog dijela. Formiran je tako da ima četiri dijela:

1. opći i posebni ciljevi prostornog razvoja
2. projekcija prostornog razvoja (razrada usvojene osnovne koncepcije prostornog razvoja)
3. projekcija razvoja prostornih sistema
4. odluka o provođenju prostornog plana.

Grafički dio čine 30 digitalnih karata na kojima je prikazana projekcija prostornog razvoja područja Tuzlanskog kantona i 13 digitalnih karata na kojima je data projekcija prostornog razvoja - sintezni prikaz korištenja prostora za svaku općinu pojedinačno. Digitalne karte urađene su na geodetskim podlogama u razmjeri 1:25000, a prezentirane su u tekstualnom dijelu plana na kartama A3 formata u

razmjeri 1:300.000 i odvojeno u grafičkom dijelu plana – u mapi sa kartama u razmjeri 1:100 000.

Ovako sačinjen Prostorni plan Tuzlanskog kantona je osnov za osmišljavanje dugoročnog razvoja u prostoru, određujući osnovne okvire razvoja u kontekstu prostornih mogućnosti.

2. Izvori podataka i informacija

U dosadašnjim istraživanjima u okviru I faze rada na pripremi Plana, korišteni su slijedeći osnovni izvori podataka i informacija:

- Služba za statistiku za područje Tuzlanskog kantona – statistički podaci demografske statistike za 1981, 1991, 1999 i 2000. godine,
- Statistički podatci Federalnog zavoda za statistiku BiH
- JP Zavod za urbanizam Tuzla – terenska istraživanja sa potpunim obuhvatom subjekata radi pripreme jedinstvene baze podataka po svim općinama Kantona (demografska obilježja, privreda, društvene djelatnosti, bazna i sekundarna infrastruktura i drugo),
- Općinske i kantonalne službe – usvojena urbanistička i prostorna dokumentacija na raznim nivoima,
- Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i zaštite okolice TK – studije urađene za kao podloge za izradu Prostornog plana,
- studije i elaborati iz raznih oblasti, rađeni za prostor Kantona,
- strateške studije na nivou Federacije BiH, a posebno PPRS Strategija razvoja BiH do 2015. godine,
- Regionalna strategija ekonomskog razvoja za ekonomsku regiju Sjeveroistočna BiH
- strateške studije i planovi na svim nivoima u Tuzlanskom kantonu,
- "Strategija razvoja Tuzlanskog kantona" faza A i B,
- Regionalna strategija Tuzlanskog kantona 2002. – 2004.
- Izveštaj sa prvog kruga javnih konsultacija o Prostornom planu Tuzlanskog kantona.
- Izveštaj sa drugog kruga javnih konsultacija o dokumentu "Vizija 2020".

Pošto postojeće geodetske i topografske podloge nisu zadovoljavale potrebe, odnosno podatci na njima su bili zastarjeli, na osnovu svih prikupljenih grafičkih podloga, kao i koristeći satelitski snimak za područje grada Tuzle, Zavod za urbanizam Tuzla je izradio osnovne podloge – topografske karte u digitalnom zapisu, sa granicama općina i Kantona u propisanom mjerilu 1:25000, što je bila osnova za razvoj GIS-a – Geografskog informacionog sistema Tuzlanskog kantona.

3. Osnivanje i korištenje GIS-a

Paralelno sa navedenim pripremama i istraživanjima, trajale su i aktivnosti na organiziranju i uvođenju savremenih alata prostornog planiranja, u ovom slučaju Geografskog informacionog sistema Tuzlanskog kantona (GIS). GIS je softverski sistem sposoban da pohranjuje, prikazuje, manipulira i analizira informacije identificirane njihovom lokacijom u prostoru. GIS integriše prostornu bazu podataka (grafička baza) i atributnu (alfanumeričku) bazu podataka u jedinstvenu bazu

zahvaljujući vezama ostvarenim između objekata, crteža i atributa. Upravo ova veza između dvije različite baze podataka omogućava da se GIS koristi kao sredstvo za geoprostornu analizu.

Cilj formiranja jedinstvene baze podataka (GIS Kantona) je stvaranje uslova za prostorno i urbanističko planiranje, upravljanje i gospodarenje sistemima u njihovim funkcionalnim cjelovitostima, bez obzira na administrativna ili geografska ograničenja.

Jednom uneseni podaci u bazu podataka omogućavaju pretraživanje prema željenim kriterijima i izlaz kakav je potreban (u obliku crteža ili oblicima za dalju obradu). Samim tim omogućeno je stvaranje novih karata, crteža i izvještaja različitog sadržaja, koji proizlaze iz analize baze (statistički pokazatelji, izračunate vrijednosti dužina, površina, grafikoni i slično).

Tokom prve godine izrade Prostornog plana izvedene su aktivnosti koje prethode procedurama analize, kao: prikupljanje analognih podataka i njihova obrada (pretvorba u digitalni oblik), među kojima se izdvajaju:

- prikupljeni su svi potrebni podaci za formiranje jedinstvene baze podataka za područje Kantona po općinama, a na osnovu upitnika za pojedine vrste podataka (demografske, stanje privrede, stanje društvene infrastrukture, stanje bazne i ostale infrastrukture i drugo);
- prikupljene su geodetske podloge po općinama;
- izvršena je digitalizacija geodetskih topografskih karata u razmjeri 1:25000;
- provjerene su i definirane granice Kantona i općina i izvršena je digitalizacija istih;
- prikupljeni su aktualni i ranije rađeni planovi koji se odnose na prostor, te izvršen višekratni obilazak terena u cilju izrade digitalne karte Kantona sa svim utvrđenim oblicima korištenja prostora;
- urađen je hipsometrijski prikaz terena Tuzlanskog kantona i 3D model terena TK. što je veoma značajno za dobivanje kvalitetnije slike o terenu;
- urađena je digitalna karta Kantona, na koju su uneseni slijedeći prostorni elementi: šumsko zemljište, poljoprivredne površine, aktualno građevinsko zemljište, putevi (magistralni, regionalni i lokalni), željezničke pruge, aerodrom, vodotoci i vodne površine, elektroenergetska infrastruktura (dalekovodi i objekti), eksploataciona rudna polja, deponije čvrstog otpada, minirana područja i drugo.

Uneseni podaci u jedinstvenu bazu podataka nose najvrjedniji dio cjelokupnog GIS-a i mora im se posvetiti posebna pažnja.

GIS u prostornom planiranju povećava efikasnost rada, omogućava da se rezultati rada (prikupljanje podataka, obrada i analiza) dijele u zajedničkom digitalnom formatu, kao i da se velike količine podataka obrađuju i analiziraju u kratkom vremenu. Svi fajlovi se arhiviraju i pristupa im se putem kompjutera. Sve operacije su kompjuterizirane. Rezultate prikupljanja, obrade i analize podataka lako je importovati u ostale programe radi jednostavne, profesionalne izrade planova i izvještaja. To će naročito biti bitno u periodu praćenja implementacije plana, kao i kod izrade dokumenata prostornog uređenja čiju obavezu izrade propisuje ovaj Prostorni plan.

4. Učešće javnosti u pripremi Plana

Izradu Prostornog plana Tuzlanskog kantona pratila je još jedna novina, a ona se odnosila na metodologiju pripreme i izrade Plana kroz uvođenje javnosti rada, odnosno uključivanje građana kao subjekata u proces pripreme i izrade Plana od samog početka. Obzirom da je na prostoru BiH prvi put primijenjen ovakav model, s pravom se može reći da se radi o novom – “tuzlanskom pristupu” pripremi i izradi Prostornog plana. Donošenjem nove UREDBE o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja, ovaj pristup izradi dokumenata prostornog uređenja je opšte prihvaćen, odnosno propisana je obaveza nosioca pripreme plana da obezbijedi sudjelovanje javnosti u svim fazama pripreme i izrade navedenih dokumenata.

Uključivanjem građana u sve faze pripreme i izrade Plana postižu se višestruki efekti, a obezbjeđuje se i transparentnost u izradi Plana. Pri tome su se poštovali osnovni principi javnih konsultacija: uključivost, transparentnost, odgovornost, neutralnost i međusobno uvažavanje. Proces uključivanja javnosti od samog početka odvijao se putem javnih tribina, kontakt emisija na radiju i televiziji, pisama, Interneta, fokusnih grupa, intervju sa stručnjacima, anketa i sličnog.

Pristajanje na metodologiju kreiranja Prostornog plana sa uključivanjem građana podrazumijeva iskreno prihvaćanje građana kao ravnopravnih partnera i iskrenu posvećenost demokratskim principima uređivanja nekih životnih područja koja su do sada bila privilegija Države. A to za rezultat može imati znatno povećane mogućnosti da usvojeni Plan bude i dosljedno primijenjen u prostoru.

Uključivanje građana u proces pripreme i izrade Prostornog plana Tuzlanskog kantona odvijao se kroz tri kruga javnih konsultacija:

- prvi krug je organiziran na samom početku procesa pripreme Plana, a glavni cilj je bio da se prikupi sto više ideja i prijedloga samih građana;
- drugi krug je predviđen kao javna rasprava o rezultatima istraživanja iz prve faze pripreme i izrade Plana, a započeo je javnom raspravom o dokumentu “Vizija 2020”.
- treći krug je organiziran u fazi usvajanja plana, kao javna rasprava o nacrtu Prostornog plana, kao finalnom dokumentu

Prvi krug javnih konsultacija je uspješno završen. Informativna osnova za prvi krug javnih konsultacija bio je materijal "Dileme i opcije", u kome su popularnim jezikom prezentirani neki, do tada u javnosti manifestirani egzistencijalni problemi lokalnih zajednica, a koji iziskuju regionalni pristup u rješavanju. U tom procesu je učestvovalo preko 4.000 građana. Sve aktivnosti predviđene operativnim planom su okončane u predviđenim rokovima. Građani su iskazali veliko interesovanje za uključivanje u proces i pružili podršku novoj metodologiji prostornog planiranja. Kroz tri glavna kanala dotoka inicijativa, prijedloga i potreba prikupljeno je više stotina korisnih informacija koje su poslužile kao inputi za analizu u pripremi i izradi Plana.

Iz prvog kruga javnih konsultacija izdvojila su se neka pitanja kojima je posvećena naročita pažnja prilikom izrade Prostornog plana Kantona, a ona su po redoslijedu prioriteta slijedeća:

- a. problem vode za piće,
- b. nova radna mjesta,
- c. modernizacija saobraćaja,
- d. odlaganje krutog otpada,

- e. fabrike zagađivači,
- f. bespravna gradnja,

Nosilac izrade Plana je u prvoj fazi izrade Plana u najvećoj mjeri uvažio stavove i zahtjeve građana iz javne rasprave i ugradio ih je u dokument pod naslovom "Vizija 2020", kojim je predložena koncepcija razvoja područja kantona u planskom periodu. Dokument "Vizija 2020" je u drugom krugu javne rasprave poslužio kao provjera pravaca razvoja kojima teži Plan i provjera stepena uvažavanja zahtjeva građana datih u prvom krugu javnih konsultacija. Da bi takav obiman stručni dokument sa mnoštvom informacija i podataka mogao poslužiti kao osnova za drugi krug javnih konsultacija, studijski odsjek Žurnalistike Filozofskog fakulteta uradio je sažetak najrelevantnijih podataka i napisao ga popularnim jezikom i stilom. Sažetak je grafički obogaćen i objavljen kao brošura u 5000 primjeraka. Veći dio tiraža (3000 primjeraka) distribuiran je građanima kao dodatak lista "Fronta slobode", a ostatak je podijeljen u toku različitih aktivnosti drugog kruga javnih konsultacija.

Proces javnih konsultacija - **drugi krug**, organiziran je i realiziran na osnovu plana i programa uključivanja građana u ovaj proces, te na osnovu iskustva iz prvog kruga javnih konsultacija i započeo je 15.12.2003 organiziranjem javnih tribina.

U okviru procesa javnih konsultacija organizirano je 14 javnih tribina (od 15.12.2003. do 14.1.2004.godine), 3 panel rasprave, "delfi" intervjui jednog broja stručnjaka, 10 emisija na lokalnim radio stanicama, 2 emisije na kantonalnoj televiziji, 1 emisija na tuzlanskoj televiziji. Proces je završen finalnim izvještajem o procesu javnih konsultacija u junu 2004 godine, koji je razmatrao i usvojio Savjet plana na sjednici organizovanoj 15.9.2004 godine.

U svim ovim aktivnostima direktno je učestvovalo oko 600 građana. Prikupljeno je više od 200 sugestija, prijedloga, ideja i mišljenja. Drugi krug javnih konsultacija pokazao je da su građani zainteresirani za uključivanje u proces izrade prostornog plana, te da mogu dati značajan doprinos u njegovom kreiranju. Mada se uglavnom fokusiraju na lokalni ambijent i lokalne teme, građani su spremni uzeti u obzir interese cjeline Kantona pa čak i regije. To su pokazali podržavajući ideje o regionalnom pristupu problemima: odlaganja krutog otpada, snabdijevanja pitkom vodom, odvođenja i prečišćavanja otpadnih voda, zaštite vodotoka, toplifikacije urbanih centara, ekološke zaštite planine Konjuh, definiranja turističkih zona i sl. Veliku pažnju građana izazvao je koncept razvoja regionalne gradske zajednice Tuzla, kao i koncept planiranih saobraćajnica. Zaključak je da je rasprava u drugom krugu javnih konsultacija rezultirala korisnom informacijom o javnoj percepciji prioriteta upotrebe prostora u narednih dvadeset godina. Ti prioriteti su se u osnovi podudarali sa prioritetima koji su proistekli iz stručnih ekspertiza.

Primjedbe i sugestije koje su se odnosile na postojeće stanje korištenja prostora ugrađene su u dokument - Prostornu osnovu plana, a ostale su se koristile kao ulazne informacije u procesu izrade Prostornog plana kantona i najvećim dijelom su ugrađene u prednacrt Prostornog plana za područje Tuzlanskog kantona, za period 2005-2025 godine.

Proces javnih konsultacija - **treći krug** – javna rasprava o nacrtu Prostornog plana kao finalnom dokumentu, organiziran je i realiziran na osnovu plana i programa uključivanja građana u ovaj proces, te na osnovu iskustva iz dva prethodna kruga javnih konsultacija.

Javnu raspravu organiziralo je Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice. Na svim tribinama prisustvovali su predstavnici nosioca pripreme i nosioca izrade plana. S obzirom da se radi o veoma obimnom materijalu (tekstualni dio i mapa sa grafičkim priložima), urađena je skraćena verzija Prostornog plana koja je dostavljena svim općinama, kao i grafički prilozi "Sintezni prikaz korištenja prostora" za područje kantona i za područje svake općine odvojeno u razmjeri 1:25000, kako bi se mogli pripremiti za javnu raspravu o nacrtu Plana. U skladu sa zaključkom Skupštine, skraćena verzija plana i grafički prilozi prezentirani su i na web stranici Kantona, kako bi bili dostupni svima koji se žele upoznati sa sadržajem plana i uključiti se u javnu raspravu. Nositelj izrade plana pripremio je prezentaciju plana u kojoj je, u najkraćim crtama, dat pregled oblasti i poglavlja koja obrađuje Prostorni plan, sa iznošenjem osnovnih relevantnih podataka bitnih za projekciju prostornog razvoja kantona za narednih 20 godina.

Javna rasprava trajala je nešto više od 90 dana, kako bi se omogućilo svim općinama da se organizuju i da dostave pismene primjedbe na nacrt Prostornog plana. Proces javnih tribina započeo je 16. 03. 2006. sa tribinom organiziranom u Lukavcu, a završio sa tribinom u Tuzli 5.05.2006.godine. Na svim tribinama su vođeni zapisnici, a općine su dostavile i svoje pismene primjedbe na nacrt Plana do kraja maja mjeseca.

U okviru trećeg kruga javnih konsultacija organizirano je 15 javnih tribina - u svakoj općini po jedna tribina u nekima i više, zatim realizirani su javni nastupi na medijima – televiziji i lokalnim radio stanicama, tako da su svi građani kantona mogli se informirati o ovom značajnom dokumentu za kanton i uključiti se u proces javne rasprave.

U procesu javne rasprave učestvovalo je direktno (prisustvo na tribini) oko 460 građana. Na javnim tribinama i pismeno od strane općina, dostavljeno je cca 367 pitanja, sugestija i primjedbi od toga se 34 pitanja odnosi na pitanja postavljena od strane poslanika na sjednici Skupštine.

Na sva pitanja, primjedbe i sugestije bilo da su postavljene na tribini, ili da su dostavljene u pismenoj formi, dati su odgovori i sačinjen je Finalni izvještaj, koji je prosljeđen Skupštini Kantona koja je otvorila javnu raspravu o nacrtu Plana, na usvajanje. Iz odgovora je vidljivo, da su neke primjedbe, koje nisu u suprotnosti sa projekcijom razvoja Kantona, zakonskim propisima i urbanističkim normativima koji tretiraju ove oblasti prihvaćene i ugrađene u tekstualni i grafički dio finalnog dokumenta Prostornog plana.

S druge strane, ima primjedbi i zahtjeva koji su u suprotnosti sa zakonskim odredbama (pretvaranje vrijednog poljoprivrednog zemljišta i agrozona u građevinsko), tehničkim normativima i urbanističkim standardima (formiranje urbanih područja za naselja od oko 100 stanovnika), te je odgovor nosioca izrade negativan, ali uz dato obrazloženje.

Nakon usvajanja Finalnog izvještaja o toku javne rasprave o Prostornom planu i donesenih opredjeljenja po pojedinim pitanjima koja su od značaja za razvoj Kantona, usvojen je konačan dokument Prostorni plan za područje Tuzlanskog kantona 2005. – 2025.godina.